

Belysning

Svenska ägg

Enligt den svenska djurskyddsförordningen (2 §, 1988:539) ska ett djurstall vara försedd med fönster för dagsljus. Dock får djurstallar vara försedda med andra ljusinsläpp för dagsljus än fönster (1 kap. 24 § SJVFS 2010:15). Dessutom ska stallar vara försedda med fast monterad belysning som inte förorsakar djuren obehag och som medger att tillsyn kan utövas utan svårighet (1 kap. 6 §, SJVFS 2010:15).

Artificiell belysning

Stallar ska vara försedda med artificiell belysning som inte orsakar obehag för djuren och som gör det möjligt att ha god tillsyn över djuren. Belysningen ska släckas och tändas genom dimning för att efterlikna gryning och skymning. Det är också bra att kunna reglera ljusintensiteten under produktionen. Höns är mycket känsliga för blinkande ljus, så om man vill ha lysrör i stallet måste de vara blinknings- eller flimmerfria. Ljuskällorna ska vara täta så att de tål rengöring. Monteringen av ljusarmaturer bör samordnas med installationen av ventilationsanläggningen. Är armaturerna felplacerade kan de störa luftströmmarna och medföra att ventilationen fungerar sämre. Armaturerna bör vidare vara placerade så tätt att det blir ett jämnt allmänljus över hela stallet, vilket minskar risken för golvvägg eller andra fellagda ägg. Ljusintensiteten ska vara sådan att varje höna, var hon än befinner sig i stallet, tydligt ska kunna både se de andra hönorna, utforska närmiljön och visa normal aktivitet. På platser där man riskerar att få golvvägg kan man gärna ha ljusare än i övriga stallet. Vid redena är det bättre att ha lite mörkare.

Ljusprogram

Ändringar i dagslängden har stor betydelse för hönans äggproduktion. För att undvika störningar i produktionen använder man sig av ett ljusprogram. Rekommendationer om ljusprogram får man lämpligast av unghönsens uppfödare eftersom det kan skilja sig något beroende på djurmaterial. Det finns dock en tumregel när det gäller ljus till höns. Under uppfödningen får dagslängden aldrig öka

och under värperperioden får dagslängden aldrig minska. Under uppvärmingen ökar dagslängden successivt till 14–16 timmars dagsljus. När gryningen ska inträffa kan du själv reglera efter egna önskemål. Vill du packa ägg på förmiddagen får gryningen inträda tidigare än om äggpackning sker på eftermiddagen. Man räknar med att 80 % av hönsen har värpt fyra timmar efter att ljuset har tänts. För att ljusprogrammet ska fungera måste du kunna mörklägga stallet helt, så att inte dagsljus sipprar in vid fel tidpunkt. Det är viktigt att du kan mörklägga helt under hönsens ”natt”. Ljus som sipprar in kan leda till produktionsstörningar. Tänk på att ljus kan sippra in vid utgångsluckor och kanske också vid ventilationens in- och utsug.

Viktigt med gryning och skymning

Belysningen i stallet ska öka successivt vid tändningen och minska successivt vid släckningen för att ge hönsen ”gryning” och ”skymning”. Enligt djurskyddslagstiftningen ska belysningen tändas och släckas genom dimning i stallar med mer än 350 värphöns. Detta kan du ordna på två sätt:

- Koppla belysningen till en dimfunktion som tänder och släcker alla armaturer samtidigt med tilltagande respektive avtagande ljusstyrka.
- Tända och släcka lamporna själv i omgångar.

Om du väljer den senare metoden bör du tända och släcka över ströbädden först och över sittpinne-ställningarna sist. Vitsen med att minska ljuset successivt är att hönsen ska kunna hitta till sittpinnarna. Att också tända ljuset successivt ger hönsen en mjukare start på dagen.

Dagsljusinsläpp

Värphöns- och unghönsstallar ska enligt djurskyddsförordningen, liksom alla andra djurstallar, ha dagsljusinsläpp, men direkt solinstrålning kan ge upphov till problembeteenden. Höns söker sig till starkt belysta ytor, vilket kan resultera i att de klumpar ihop sig där och kväver varandra. Det dagsljus som kommer in måste därför vara jämnt fördelat i stallet och kunna dämpas via exempelvis frostat glas eller kanalplast. Har hönsen inte blivit vana vid dagsljus under uppfödningen, kan det vara klokt att vänta med introduktionen av dagsljus till efter uppvärmingen. En stabil grupp klarar förmodligen dagsljusinsläpp bättre än en instabil. Det är viktigt att vara observant på eventuella beteendestörningar, exempelvis fjäderplockning. Om sådana

skulle uppstå måste dagsljusinsläppet minskas eller stängas helt. Man kan då söka dispens hos jordbruksverket för att hålla dagsljusinsläppen stängda den specifika omgången.

Bygg på rätt sätt

Stallbyggnadens placering och utformning liksom terrängförhållanden, vegetation och reflektion påverkar hur dagsljuset fördelas sig i byggnaden. Vid nybygge bör stallet placeras i öst-västlig riktning. Då slipper du den direkta solinstrålningen, när solen står lågt på morgnar och kvällar. Placera fönstren så, att ljuset fördelas jämt i byggnaden och inte koncentreras till begränsade, starkt solbelysta områden. Placera gärna dagsljusöppningarna högt i stallet. I stallar med parallelltak är dagsljusinsläpp i nocken en möjlig lösning. För båda lösningarna gäller att dagsljusöppningarna förses med jalousier så att dagsljuset kan samordnas med den artificiella belysningen på ett sådant sätt att hönsens dygnsrytm inte påverkas negativt.

I konventionell äggproduktion finns inga krav på hur stor yta som skall utgöras av dagsljusinsläpp medan det i KRAV produktion krävs en total yta som motsvarar 3 % av golvytan. Förse huset med ett väl tilltaget takutsprång, som tar bort den intensiva solinstrålningen sommartid. Placera dagsljusinsläpp strax under takutsprånget. Antingen som ett långt band eller som flera fönster. Under vintern ska ljuset kunna nå långt in i huset.

Skärma av ljuset

Ljusavskärmningarna kan vara av flera slag som luckor, mörkläggningsgardiner och rullgardiner. De kan placeras inuti eller utanför byggnaden. Öppning och tillslutning av fönsteravskärmningen kan du göra centralt, antingen manuellt eller med automatik, som styrs med tidur. Tänk på att avskärmningsdetaljer som placeras på fönstrens insida ska vara lätta att montera ned och rengöra. Öppningar, som hönsen använder för att gå ut på bete eller till rastgården, utgör också dagsljusinsläpp. Utanför dessa öppningar bör området förses med tak och avskärmning runtom. Ett tak ovanför öppningen hindrar den näraliggande uteytan från att bli blöt vid nederbörd. En avskärmning hindrar också koncentrerade ljuskäglor att komma in i stallet.

Dagsljusinsläpp i äldre stallar

I äldre stallar med "vanliga" fönster placerade i långväggarna kan det vara svårt att få till ett jämnt fördelat dagsljus. I stallar av denna typ kan det bli tillåtet från slutet av 2014 att ersätta de olämpliga fönstren med artificiell belysning som har ett dagsljusliknande spektrum. Nya djurskyddsföreskrifter är ute på remiss under första halvåret av 2014.

Under perioden 2009-2011 gjordes kliniska undersökningar och beteendestudier av värphöns och unghöns i totalt tre besättningar med en dagsljuslikande lampa av märket HATO. Inga tecken som tydde på försämrad djurhälsa, djurskydd eller produktion påvisades. För att godkännas som ett alternativ till dagsljusinsläpp måste lampan ha en större representation i våglängds-områden som är viktiga för både hönans visuella och fysiologiska system, då främst inom det mer kortvågiga UV-området, jämfört men en vanlig lampa. Enligt djurskyddsföreskrifterna måste lampans spektral-fördelning ligga mellan 300 -700 nm.